

פרשת וירא

תיקון הנפש בעקבות אברהם אבינו

דברי פתיחה

דור שלם שרוי במצב מבולבל של תנועה מתמדת, עליות וירידות חדות, וחוסר שקט נפשי הולך וגובר. אפילו לפסיכולוגים הגדולים כבר אין מענה ממשי. כמות האנשים שצורכים תרופות פסיכיאטריות רק כדי להמשיך לתפקד בחיי היום יום הולכת וגדלה. נראה כאילו אנחנו בשחיקה מתמדת, אישית ולאומית. לנוכח מצב זה אנו מגיעים ללימוד של פרשת 'וירא'. דרך התורה מורכבת מקיום המצוות, אבל בראש ובראשונה מתיקון המידות, היינו, תיקון הנפש. אמנם המצוות ניתנו כדי לזכך אותנו, אך ללא תיקון המידות בנפש אין כלי להכיל את האור של המצוות. העבודה מחייבת את שניהם. בדרך תורת הקבלה, ננסה הפעם לגעת באותם כלים המסוגלים להביא את הנפש של כולנו למצב מאוזן יותר, כלים שבלעדיהם אנחנו נופלים מטה, מטה, אל הבהמיות השפלה שהופכת את החיים לבלתי נסבלים ומרחיקה אותנו מהיעוד הרוחני שלנו, מהתורה, מהדבקות באור של בורא עולם, אם כיחידים ואם כחברה. פרשת 'וירא' היא אבן יסוד בבניה נכונה ומועילה של נפש האדם.

קורות הפרשה

הפרשה מתחילה בביקור שלושת המלאכים אצל אברהם ובשורת הלידה של יצחק. לאחר מכן מסופר על הפיכת סדום ועמורה והסיפור של לוט ובנותיו, סיפור המפגש בין אבימלך, אברהם ושרה, הדומה להפליא למפגש שהיה להם עם פרעה. לאחר מכן, לידת יצחק וברית המילה שלו, גרוש ישמעאל, ברית אבימלך ואברהם שבסופה אברהם נוטע אשל בבאר שבע, ובסופה של הפרשה, עקדת יצחק ולידת רבקה. בתוך המכלול הזה, נתמקד בענין מהות הניסיונות שעבר אברהם אבינו, עד לניסיון העשירי, הגדול והקשה מכולם, עקדת יצחק ונראה כיצד סיפורים אלה מלמדים אותנו על עבודת הנפש של כל אחד מאתנו ועל דרך עבודת השם שאנו מצווים לעשות.

קיום העולם בחסד ואהבה

מתוך עשר הספירות הבונות את כל המציאות, הראשונה שבשבע הספירות התחתונות המייצגות את מציאות העולם הזה היא ספירת החסד, דרכה עובר השפע משלוש הספירות העליונות אל כל יתר הספירות עד המלכות. ספירה זו היא הסיבה והקיום של שש הספירות שתחתיה. כתוב, בתהילים, "כִּי-אֶמְרָתִי--עוֹלָם, חֶסֶד יִבְנֶה" (תהילים פ"ט ג'). רבי עקיבא אמר, "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה" (מסכת נדרים), כי האהבה היא היסוד והקיום לעולם כולו. "כל סדר בריאת העולם וקיומו בהמשך הדורות הוא ע"י מידת האהבה" (נתיבות שלום, וירא). אנו יודעים שבית המקדש השני נחרב על שנאת חינם, וזאת מפני שהשנאה עומדת בניגוד לתכלית הבריאה ומערערת את יסודות העולם. על כן גם נאמר שאין דבר שנוא על הקב"ה יותר מהמחלוקת, שהיא ההיפוך הגמור למידת החסד והאהבה. אברהם אבינו הגיע למידה כזאת של אהבה, עד שנהיה בעצמו מרכבה לספירת החסד. מאברהם אבינו מתחיל תיקונו של עולם. אדם הראשון קלקל ואברהם התחיל את עולם התיקון, והדברים עמוקים מאוד. אנו רואים שהתיקון של עולמנו מתחיל מספירת החסד, מהכח של אהב, וזהו הכח שהשריש אברהם אבינו בעם ישראל, אהבת ה' ואהבת הבריות, לכל הדורות.

מדרגה אמיתית

כתוב בפרקי אבות, "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו, ועמד בכולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו". הרמב"ן מפנה את תשומת לבנו לעובדה שמעלתו הגדולה של אברהם אבינו לא נבעה מכך שהוא קיים את כל התורה כולה עוד בטרם שניתנה, אלא בזכות זה שעמד באותם עשרה ניסיונות. מה העניין של הניסיונות של אברהם אבינו ומה העניין של הניסיונות שכל אחד מאתנו ניצב בפניהם במשך כל ימי חייו? אומר הבעל שם טוב זיע"א, "שבשעה שמנסים את האדם, נוטלים ממנו את כל ההארות והמדרגות שלו,

פרשת וירא

והוא שריו אז בקטנות המוחין" (בעש"ט על התורה). ברור שכאשר בן אדם בגדלות מוחין, יש לו דעת ושפע של אור, בטחון והרגשה טובה, יש באפשרותו לעמוד כמעט בכל ניסיון ואין בזה חידוש גדול. אלא, אומר ה"נתיבות שלום", "העמידה בנסיון בעת הקטנות מוחין דוקא, היא המבחן על מדרגתו האמיתית של האדם בעבודת ה'". כמו אדם שאוהב לעזור לחבריו, המבחן האמיתי שלו יהיה רק כאשר יגיע קושי גדול בפניו או שלמשל העזרה תדרוש ממנו ויתור גדול על צרכי עצמו, אז תהיה שעת המבחן לטבע שלו לעזור לזולתו.

מדרגת הקביעות הטבעית

המדרגה שאנו שואפים להגיע אליה בעבודה הרוחנית, בעבודת ה', היא שכל העבודה תהיה אצלנו בבחינת טבע ראשון, בבחינת קביעות בנפש, "בחינה שאינה תלויה בהארות והשגות, אלא שהיא חלק ממהותנו ומציאותנו. כמו שאדם אוכל, שותה וישן, שאינו צריך לזה מוחין כלל, אלא זה טבעיותו, כך צריכה עבודת השם להיות טבעיותו" (נ"ש וירא). בודאי זה נראה בלתי נתפס איך ניתן לאחוז בקביעות כזאת, אבל אנחנו צריכים להשתדל להגיע למצב תודעה של 'שיוויוני', בין אם הנסיבות טובות או קשות ח"ו, מידת האמונה שלנו בטוב צריכה להיות אחידה ויציבה. כמו שאומר דוד המלך, "שְׁוִיִּיתִי ה' לְגִגְדֵי תְמִיד" (תהילים ט"ז ח'), שכל המצבים יהיו שווים בעינינו, שנדע שהכל מאת השם והכל לטובה. דוד המלך מסיים את הפסוק, "כִּי מִיָּמֵי, בַּל-אָמוּט" (שם), ומפרשים חז"ל שכאשר אגיע למצב זה של 'שיוויוני' יעמוד ה' לימיני ולא אפול. אולי אפשר להוסיף לענייננו, שמצב התודעה של 'שיוויוני' הוא תוצאה ישירה של הדבקות בימין, ללא מעידה לכאן או לכאן, הידבקות שלמה במידת החסד והאהבה שדיברנו עליה בתחילה.

מדרגת האהבה

כאמור, על מדרגה זו של אהבה אנו לומדים מאברהם אבינו. אומר הרה"ק מקוברין בעניין הניסיון בו הושלך אברהם אבינו אל תוך כבשן האש באור כשדים, "כי החידוש הגדול שהיה בזה הוא, לא שאברהם אבינו לא נשרף באור כשדים, אלא, שאור כשדים לא נשרף מגודל אש האהבה שאהב אברהם אבינו את הקב"ה". הקב"ה עצמו קורא לאברהם אבינו, "אַבְרָהָם אֱהָבִי" (ישעיהו מ"א ח'). יחד עם זאת, אנו לומדים, שכאשר הגיעה השעה של הניסיון העשירי המתואר בפרשה, ניסיון העקדה, עם כל אהבתו לבורא והשתלמותו במידת החסד, היה צריך כח נוסף בשביל לעמוד בניסיון העקדה וזה סוד סיפור עקדת יצחק.

שיתוף כוחות הנפש

בסיפור העקדה כתוב פעמיים על אברהם ויצחק, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם, יַחְדָּו", ועוד בסיום הסיפור כתוב על אברהם ונערו, "וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו". האר"י הקדוש מפרש שעקדה זה מלשון קישור, שבעקדה מדת החסד, המתגלה באברהם, התקשרה עם מידת הגבורה, המתגלה ביצחק, ומדת הגבורה, יצחק, התקשרה עם מידת החסד, אברהם. בניסיונות הראשונים השלים אברהם אבינו את השתלמותו במידת החסד, הניסיונות סבבו כולם על מידת התחסדותו עם בוראו. אבל, בניסיון האחרון הבין אברהם אבינו שאי אפשר לנהוג תמיד רק עם מידת החסד, צריך גם את מידת הגבורה. כתוב, "וְהֶאֱלָקִים, נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם". אלוקים זאת מידת הדין, השם הקדוש של מידת היראה, שעיקר הניסיון בעקדה היה דוקא ההתגברות על מידת החסד ואחיזה במידת הגבורה, מעבר מאהבה ליראה והשתלמות בשניהם יחד.

לכן התקשרו אברהם עם יצחק, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם, יַחְדָּו", שרק ע"י אהבה ויראה, חסד וגבורה, כאחד, אפשר היה לעמוד בניסיון העקדה. זהו שכתוב בראשונה, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם, יַחְדָּו". אברהם התקשר עם מדתו של יצחק, מדת היראה ואח"כ, כאשר נודע ליצחק על הניסיון שהוא נועד להיות עולה, מה שכתוב, "לְעֹלָה, בְּנִי", אז כתוב עוד הפעם, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם, יַחְדָּו", שעכשיו התקשר יצחק עם מדתו של אברהם, מידת האהבה. ע"י שתי המידות, אהבה ויראה כאחד, נתחזק כח הקדושה לעמוד בניסיון.

בזוהר הקדוש נקראות המידות אהבה ויראה, 'תריין כנפין' - שתי כנפיים, שאי אפשר לציפור לעוף רק עם

פרשת וירא

כנף אחת, שהרי אז תוכל אולי לעוף רק בסיבובים סביב עצמה, כמו שקורה לנו הרבה פעמים, אלא שצריך תמיד את שתי הכנפיים, בכל ניסיון, בכל תפילה ובכל פעולה שאנו עושים - חסד וגבורה, אהבה ויראה.

הפעם השלישית, בה נאמר, "וַיִּלְכוּ יַחְדָּו", מלמדת אותנו הבט נוסף של עבודת ה'. ידוע שלאחר כל מצוה וכל ניסיון מגיע היצר ומנסה לעשוק אותנו מהשכר השמור לנו. גם לאחר העקדה, בא השטן אל אברהם וניסה לפאר ולשבח אותו על עמידתו בניסיון, כך שתופיע אצל אברהם מידת הגאווה ויאבד את כל המדרגה שהשיג. מה עשה אברהם, שב אל נעריו, אליעזר עבדו וישמעאל בנו, שהיו יושבים ובוכים, שבורים מאוד בליבם על שלא ניתן להם חלק באור הגדול הזה, אברהם שב אל מידת הקטנות, ומיד הצטרף אליהם בחיבור מלא עם שיברון ליבם ובכך ניצל ממידת הגאווה שניסה השטן לשתול בליבו ובכך הגיע ניסיון העקידה לשלמות.

שחזור העקדה

מפני שסיפור העקדה מהוה יסוד כה חשוב בשלמות עבודתנו, בכל בוקר, מיד לאחר הנחת התפילין, כל יהודי מחוייב לקרוא את כל הפרשייה בשלמותה. כוונות הנחת התפילין רבות, אבל חשוב לדעת ולזכור שכוונה גדולה היא לעקוד את השמאל. יד ימין, צד החסד, עוקד את יד שמאל, צד הגבורה, בשבע כריכות. בכך, למעשה, משחזר היהודי את ניסיון העקדה והופך אותו למציאות חיה בכל יום.

הרב שיינברגר שליט"א מסביר, הבריאה בנויה ממערכת יחסים של כוחות מנוגדים, לכל דבר יש כח שמתנגד לו, ישנה מלחמה טבעית תמידית והכל בעצם נבנה ע"י כח המלחמה הזאת. מידת הבניה תלויה אם ועד איזו דרגה מתגלה הקו האמצעי שיכול לחבר בין הניגודים ולתת לכל כח את הנוסחא איך לפעול בצורה הנכונה, בלי לשחוק את הצד השני. בקבלה זה נקרא שהקו ימין פועל מלמטה למעלה, והקו שמאל פועל ממעלה למטה. הקו האמצעי עושה את הסדר הזה. איפה שאין קו אמצעי אחד הורס את השני והעולם לא יכול להתקיים. כלל ישראל נקראים הקו האמצעי. יש להם שלושה קוים. "וְהֵייתֶם לִי סֵגֻלָּה מְכֻל־הַעַמִּים" (שמות י"ט ה'). סגולה זה כמו ניקוד סגול, שלוש נקודות. היסודות של ג' קוין הם אצל האבות, אברהם, יצחק ויעקב. אברהם, קו ימין, החסד. יצחק, קו שמאל, הגבורה. יעקב, קו האמצע, תפארת, שהוא מיפה בין הצדדים. בפרשה שלנו, בניסיון העקדה, כשהחסד והגבורה משתלבים ביחד, כפי שראינו, נולד הקו האמצעי, המכריע, יעקב, מידת התפארת. חז"ל דרשו שיעקב מופיע גם כן בפרשה בכתוב, "וַיִּבְעֶקֶ, עֲצֵי עֵלָה", יבקע זה אותיות יעקב. עוד בטרם נולד יעקב אבינו, הכח שלו כבר נמצא בסמוי, מפני שזהו תיקונו של עולם.

כיון שידוע לנו שהתורה אינה ח"ו אוסף של סיפורים בעלמא, אלא שהיא תורת חיים שתכליתה להביא את האדם לתיקון, מובן שבהנחת התפילין וקריאת סיפור העקדה בכל בוקר אין רק תזכורת למעשה של אברהם, אלא יש בה גילוי הקו האמצעי בפנימיות הנפש של האדם, והיא זו שנותנת לנו את התשתית לעבודה נכונה במהלך מאורעותינו במשך היום.

מידת השיתוף

בתחילת סיפור הפיכת סדום ועמורה המופיע בפרשה, מסופר בפרוטרוט הדו-שיח בין אברהם אבינו והקב"ה בדבר הצלת סדום, והדברים ידועים. לעניינינו, כתוב כך, "וַיִּגַּשׁ אֲבְרָהָם, וַיֹּאמֶר: הֲאֵף תִּסְפָּה, צְדִיק עִם-כְּנָשׁוֹ". רש"י מפרש את המילה 'ויגש' כך, "מצינו הגשה למלחמה, 'ויגש יואב' (שמואל ב' י' י"ג), הגשה לפיוס, 'ויגש אליו יהודה' (בראשית מ"ד י"ח) והגשה לתפלה, 'ויגש אליו הנביא' (מלכים א' י"ח ל"ו) ולכל אלה נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה". רש"י מצביע על שלושה לשונות של 'ויגש' ואומר כי אברהם השתמש בשלושתן. פירוש זה מחזק את מה שנאמר עד כה על מידת השיתוף ואף מוסיף לנו ראייה פנימית לגבי העבודה שיש לנו לעשות כל אחד בנפשו ובמקומו.

השימוש של אברהם בשלושת הגישות של 'ויגש' מלמד אותנו שברב המקרים והניסיונות בחיים אכן לא מספיקה מידה אחת, אלא שדרוש שילוב מוצלח בין מידות שונות. אם אדם נאלץ להתעמת עם חברו,

פרשת וירא

כדאי מאוד שבתוך ה'ויגש' למלחמה, יאחז גם ב'ויגש' לפיוס, כדי שהתוצאה הסופית תהיה עימות שמביא שלום. אם אדם נושא תפילה, לפעמים צריך לשלב בתוך ה'ויגש' של התפילה את ה'ויגש' למלחמה, כי כל מי שהתעמק קצת בסודות התפילה מבין כמה קשה לאותה תפילה לעלות למעלה. הקריאה היא לכל אחד מאתנו ללמוד היטב את המידות השונות בנפשו ולהתחיל להתבונן כיצד עליו להשתמש בכל אחת מהן במינון הנכון, בשילוב הטוב ביותר שיביא לתועלת הגדולה הטמונה בכל דבר ולגילוי האור של הבורא שצפון בכל רגע ובכל שעה מחיינו.

נס להתנוסס

דיברנו על עניין הניסיונות של אברהם אבל לא נגענו בעצם השאלה, מדוע בכלל צריך את הניסיונות? מה התכלית שבכך?

החסידות מלמדת אותנו שהמילה נסיון היא מלשון נס, דגל. כמו שכתוב בתהילים, "נִתְּנָה לִירְאֵיךָ נֶס, לְהַתְּנוֹסֵס" (תהילים ס' ו'). במדרש אומר רבי יוסי הגלילי על הפסוק, "וְהֶאֱלָקִים, נֶסָה אֶת-אַבְרָהָם", גדלו כנס זה של ספינה, שהוא גבוה מאוד ונראה למרחוק (מדרש רבה). אומר ה"נתיבות שלום", "הניסיונות אשר נתת ליראיך המה מתנה מן השמים כדי לנשוא ולגדלן, להתרומם ולהתעלות... הניסיונות מגביהים את היהודי לדרגות עילאיות, דרגות שאינו מסוגל להגיע אליהם כי אם בזכות עמידתו בניסיונות". התמונה מתבהרת, זכות זה מלשון זיכור, הניסיונות מזככים את החומר העב שלנו, מזככים את המידות שלנו, על מנת שנוכל להתקדם בעבודה הרוחנית ולהגיע לתכלית של דבקות בבורא.

אם כן, כל עשרת הניסיונות שבהם עמד אברהם אבינו ושארנו שבזכותן הגיע למדרגה שהגיע ונהיה לדגל הזה המתנוסס כבר אלפי שנים במציאות האנושית, באו כולם בכדי לזכר את מידת האהבה שלו, אהבת הבורא ואהבת הבריות. כבר אמרו חז"ל, "כל אהבה שהיא תלויה בדבר--בטל דבר, בטלה אהבה; ושאינה תלויה בדבר, אינה בטילה לעולם" (פרקי אבות). זאת אומרת, אהבה שתלויה במצבי רוחו של אדם, כאשר יש לו האור והרגש באהבת ה', שתנאים אלו גורמים לו לאהבת ה', אז כאשר בטל דבר, בטלה אהבה, ואינו עומד באהבתו בעת שהוא שרוי בחשכות וקטנות המוחין, ואהבה כזאת עדין אינה נקראת אהבת ה'. רק אהבה שאינה תלויה בדבר, שכחשיכה, כאורה, הריהו מרגיש אהבת ה', אהבה כזאת אינה בטלה לעולם. לאהבה כזאת ודבקות כזאת הגיע אברהם אבינו.

הדור שלנו זכה

רק אצל אברהם אבינו מצאנו שמוזכרים בפירוש הניסיונות שעבר, ולא מצאנו אצל שאר האבות דבר דומה. זאת מפני שאברהם אבינו, כפי שלמדנו בפרשה הקודמת, הגיע מהרקע הכי שפל שיש. אביו, תרח, היה המפיץ הראשי של עבודה זרה והעולם שבו גדל היה מלא בטומאה וכפירה בבורא עולם. כך שמצד התולדה שלו, אברהם אבינו, היה ההיפוך הגמור לאהבת ה', והיה צריך לניסיונות להפך טבעיות לאהבת ה' טבעית. לעומתו, יצחק ויעקב, כבר נולדו מתוך הקדושה, טבעיותם ותולדתם היו מצד הקדושה ולכן לא היו צריכים להפוך טבעיותם ע"י ניסיונות.

לימוד זה יכול גם להוות מקור לשמחה גדולה עבורנו. בדור הזה, רבים גדלו בבתי הרחוקים מאוד מהקדושה. כך שמצד הטבעיות, נפשם היתה רחוקה מאוד מאהבת ה'. אמנם יוצא מכך שגם הניסיונות שבהם הדור הזה נאלץ לעמוד, הם גדולים מאוד ולפעמים כואבים מנשוא. אבל, כפי שאמר הרב שיינברגר שליט"א במספר פעמים, כי כאשר אדם כבר מתעורר אל ה' בדור הזה, זוהי התעוררות גדולה וחזקה, התעוררות של אהבה ששום דבר אינו יכול לעמוד בדרכה. מי ייתן ונזכה לעמוד בניסיונות הרבים ולזכך את החומר שלנו עד לדבקות גדולה בה', דבקות שתאיר ותעורר את העולם כולו.

דברי סיום

פתחנו ושאלנו, כיצד הגענו למצב אישי וחברתי כה נמוך. התשובה ברורה, התרחקנו מהתורה הקדושה, התרחקנו כל כך מהוראת הדרך של הבורא. אנו מנסים להאחז בתרבויות זרות, בעצות הפסיכולוגים,

פרשת וירא

בקשקוש התקשורת... שאיבדנו כל קשר שורשי ומהותי עם עצמנו. הלימוד לעומק של פרשה זאת בלבד יכול להציל את נפשו של כל אחד מאתנו. הלימוד על מידת האהבה ומידת ההתגברות, על השימוש הנכון במידות השונות בנפש, על ההסתכלות השונה בקשיי החיים, לא כמקרים אקראיים של סבל, אלא כניסיונות מרוממים, רק זה כבר יכול לנקות אותנו מאותו טבע רע של יצר נעורינו. לשם כך, עלינו לשמוע ל'צו השעה', וללמוד וללמד את פנימיות התורה בכל דרך אפשרית, להאיר כל פינה אפילה ולרכוש את הכלים שיעזרו לנו כיחידים, כחברה, כעם, להתעלות ולהגיע אל המציאות הטובה המובטחת לנו.

מוקדש לרפואת אמה בת רבקה בתוך כלל חולי עמו ישראל

מוקדש לעילוי נשמת אברהם בן עליזה ז"ל, אמיצה בת מקס מיכאל ז"ל, גילה בת חיים ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

להאזנה לשיעור אונליין [לחץ כאן](#).

מוזעות - מרכז רוחני לקבלה וחסידות

רח' בוסתנאי, 4 נווה צדק תל-אביב

03-5100587